ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЬ—ТЫВА АВТОНОМНУГ СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКА КЫЛДЫР ЧАРЛАТТЫНГАН

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттинген

1961 ч. ОКТЯБРЬ 10 ВТОРНИК № 240 (5030).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Өртээ 2 көп.

УЛУГ БАЙЫРЛАЛ

Тываның национал-хосталгалыг революциязының 40 чыл оюнга болгаш ССРЭ-ниң составынга Тываның киргенииниң 17 чыл болганынга холбаштырган байырлыг хурал

Тывага национал-хосталгалыг революцияның 40 чыл оюнга болгаш Совет Эвилелиниң составынга Тываның киргенииниң 17 чыл оюнга холбаштырган байырлыг хурал октябрь 7-де күрүнениң хөгжүм-шии театрынга болган. Хоорайның үлетшүр бүдүүлгелериниң мурнакчылары, совет интеллигенциязының, Тываның районнарының төлээлекчилери, байырлалга келген аалчылар: Моол Арат Республиканың Убсу-Нур аймаандан, Бурят автономнуг республикадан, Красноярск крайдан, Иркутск областтан, Хакас болгаш Даг-Алтай автономнуг областтардан келген төлээлер хурал эгелээриниң ырак мурнунда-ла театрга четкилеп келген. Театрның улуг залын онза каастап шимээн.

Байырлыг хуралдың эгелээр шагы чедип келгенде областың партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының удуртукчулары, үлетпүрүү болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары база бистиң аалчыларывыс театрның сценазында олуттарны эзелекен.

Байырлыг хуралды ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң күүскомунуң даргазы эш М. К. Мендуме ажыктан. Хөгжүм Совет Эвилелиниң гимнизин күүседткен. Хуралдың хүндүлүг президиумунга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Президиумунуң кежигүннерин Никита Сергеевич Хрущевту баштадыр соңгуур дугайында саналды байырлыг хуралдың киржикчилери олуттарындан туруп келгеш диңмиттиг, үр адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Тывага нацинал-хосталгалыг революцияның 40 чыл ооюнг болгаш Совет Эвилелинге Тываның киргенииниң 17 чылының дугайында илеткелди СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары эш С. К. Тока кылган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгезиниң чырыткылыг хаазы тыва черниң кырынга дээп келген соонда тываларга чырыкче, депшилгеже орук ажыттынган болгаш Тыва хамаарышпас, улус демократтыг күрүне болу берген дээрзин илеткелчи чугаалаан. Чээрби ажыг чылдарда улусчу Тываның тускай догунналшкыны болгаш ажыл-агый, культура тургузуушкунуңун херээнге ооң чедиишкиннери болза Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ленинчи национал политиказының тиилелгезиниң чайыннанчак бадыткалы болган дээрзин эш Тока демделээн. Коммунистиг партия болгаш Совет күрүне ол чылдарда тыва улуска кезээде уттундурбас аку-дүнманың дузазын үргүлчү көргүзүп, аныяк күрүнениң тускай догунналшкының идегелдиг магадылап келгенин тывз улус кезээ мөңгеде утпас. Мынчангаш тыва улус Совет Эвилелин бодунуң улуг ада-чурттуу, хан-дамырындан тудуш ачылыг адазы кылдыр ханызы-биле медереп билип чораан деп илеткелчи чугаалаан.

Тываларның ёзулуг чаартылгазы болгаш шапкын хөгжүлдези чүгле Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң составынга кирген соонда эгелээнин эш Тока онзалап демделээн. Сөөлгү 17 чылдың дургузунда ажылчы араттарны коллективтиг ажыл-агыйга каттыштырары, сууржун чурттагаже шилчидери ышкаш революстуг үндезин улуг чаартылгалар болган.

Тываларны депшилгениң өндүр бедиинче көдүргени дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтириишкинни улуг орус улуска болгаш бистин чуртувустуң аку-дүнма өске-даа улустарынга илередирин чөпшээреп көөр дугайында илеткелчиниң сөстерин байырлыг хуралдың киржикчилери диңмиттиг адыш часкаашкыныбиле уткаан.

Бистиң областың ажылчы чоннарының байырлалы партияның XXII съездизиниң ажыттынарының бүдүүзүнде болуп турарын, съездиге күш-ажылчы белектиг ужуражырын демделевишаан, областың ажылчы чоннарының мурнунда туруп турар сорулгаларны илеткелчи тодаргай чугаалаан.

Эш Токаның илеткелиниң соонда бистиң аалчыларывыс чүве чугаалаан.

Моол Арат Республиканың Убсу-Нур аймаанын төлээлериниң удуртукчузу — Моолдуң Араттың Резолюстуг намының аймак комитединиң бирги секретары эш Хурметбекке сөс бээрге хуралдың киржикчилери туруп келгеш, диңмиттиг адыш часкаан. Бузулбас совет-моол байыралдың тодаргай чижектерин эш Хурметбек чугаалаан.

Байырлал-биле холбаштыр Моолдуң Убсу-Нур аймак күүскомунуң болгаш аймактың нам комитединиң байырлыг бижиин эш Хурметбек С. К. Токага тутсурга, залга адыш часкаашкыннары база катап диңмиреп турган.

Байырлыг хуралга Бурят АССРниң төлээлериниң удуртукчузу, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы эш В. А. Сахьянов, Иркутск областың төлээлериниң удуртукчузу, облküүскомуң даргазының оралакчызы эш А. С. Агеева, Красноярск крайның төлээлериниң удуртукчузу, крайküүскомуң даргазының оралакчызы эш А. Б. Суховский, СЭКП хакас обкомунуң секретары эш Д. М. Нагрузов, Даг-Алтай областың төлээлериниң удуртукчузу, областың культура эргелелиниң начальниги эш С. С. Каташ, Иркутск областың Усть-Ордынск национал округ күүскомунуң даргазы эш А. Ф. Трубачеев олар хуралга чүве чугаалаан, байырлыг бижиктерни СЭКП обкомунга болгаш облküүскомга дамчыдып берип турда, диңмиттиг адыш часкаашкыннары үргүлчүлеп турган.

Байырлыг хуралдың хагдынганын чарлаан. Чапсар соонда көгжүм-шии театрының артистериниң белеткээни улуг концерт эгелээн.

Ол аразында онза өөрүшкүлүг медээни — Тыва автономнуг областы Автономнуг Совет Социалистиг Республика кылдыр эде тургускан дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы хүлээп алдынган деп медээ алдынганын эш С. К. Тока дыннаткан. Ол медээни байырлыг хуралдың киржикчилери туруп келгеш, ураалап хүлээп алган.

— Төрээн партиявис болгаш Совет чазаавис делгерезин! Улуг орус улуска болгаш Никита Сергеевич Хрущевка алдар!—деп сөстер дыналып, күштүг ура диңмиреп турган.

Концерт үзе кирдинген. Бистиң кожаларывыс, келген төлээлер областы автономнуг республика кылдыр чарлаан өөрүшкүлүг болуушкун-биле холбаштыр эш Токаның холун дыңзыг тудуп, изиг байырын чедирип турда, ураалаан үннер үргүлчүлевишаан турган.

Залда кижилер боттарының кожа олурган эш-өөрүнүң холун тудуп, бот-бодунга чаа медээ-биле холбаштыр байыр чедиржип турган.

Кижилерниң өөрүшкүзү кызыгаар чок: хүдүмзүрээн өөрүшкүлүг чазык арын-шырай оларны чалыыткадып турганзыг болган. Концерт катап үргүлчүлээн. Ооң бирги кезээнин чапсарының үезинде кижилер бот-бодунга байыр чедиржири, холдарын дыңзыг тутчуру-биле доозулган.

Ол чорук концерт доозулган соонда-даа үргүлчүлеп турган.

Кижи бүрүзү ол өөрүшкүлүг медээни бажыңнарында эш-өөрүнге, төрелдеринге дамчыдып келген.

Тыва улус дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ада сагыш салыышкынының илереэшкинин өөрүп четтирген тыва улус бо удаада, Коммунистиг партияның төөгүлүг XXII съездизиниң бүдүүзүнде база катап бөргенпер. Ол сагыш салыышкынга харыы кылдыр чүгле чаңгыс күзел—Төрээн чуртуң чечектелиишкинининг, коммунизм тургузуушкунунуң херээ дээш эки ажылдаар — деп күзел күштерни немеп, хей-аътты хайныктырып кээр.

Кызыл хоорайның ажылчы чоннарының митингизи

Тываның ажылчы чоннары сагыш-сеткилди хайныктырып, өөртүп турар магаданчыг хүннерде чурттап турар. Олар бо чылын үш дакпыр байырлалды: Тывага национал-хосталгалыг революцияның 40 чыл оюн болгаш Совет Эвилелиниң улустарының найыралдыг улуг өг-бүлезинге тыва улустуң киргенииниң 17 чылын база Тыва автономнуг областы Автономнуг Совет Социалистиг Республика кылдыр эде тургусканын демделээн.

Бистиң областың ажылчы чоннарының амыдыралында төөгүлүг ол болуушкуннар коммунизм дээш демиселге совет Тываның кижилериниң күш-ажылчы идепкейин кажангызындан-даа артык хайныктырып үндүрген.

1961 чылдың октябрь 8-те бүгү Тыва дыка эрте одунган. Чап-чаа адынган өөрүшкүдүг медээ көнчүг дүрген тарай берген. Тыва улус дугайында төрээн Коммунистиг партиявыстың болгаш Совет чазаавыстың ала-сагыш салыышкынының чаа илерээшкинин бистер база катап көрүп турарывыс бо.

Кызыл хоорайга эртен эрте-ле байырладыг шинчи кирген кижилер кудумчуларны долуп келгилээн. Бойдус безин бистиң амыдыралывыстың бо чаа хүнүн өөрүшкү-биле уткаан ышкаш сагындырган: бүдүүзүнде булуттарлыг бүргег хүннер турган болза, ол хүн дээр аяс-кааң, хүлүмзүрээн чүве дег болу берген. Хоорайның төп кудумчузу—Ленин кудумчузунга болгаш чамдык өскедаа кудумчуларга үлетпүр бараанарының база аъш-чемнин садыглаашкының организастаан. Кижилер боттарының хереглээн барааннарын садыл алгылаан, радио-биле чап-чаа дамчыткан өөрүшкүлүг медээнин дугайын чугаалашкылаан, бот-боттарынга байыр чедиришкен тургулаан.

Хоорайның Гастелло аттыг парыгы. Тротуарлар кырынга дүне дүшкүлээн сарыг бүрүлерни дан бажыңда-ла арылдыр аштап каапкан. Парк чайгы хевин база катап кедипкен ышкаш сагындырар: стадионнуң индирлерин болгаш парктың чон чылыр еске-даа чергерин лозуннар-биле каастап шимээн. Хүндүскүүнүң бир шак. Радио-биле баш удур чарлаан чарлалды дыннаан хоорайның чурттакчылары стадионнуң индирининиң мурнунда шөлдү шагда-ла долуп келген, арын-шырайы кызыгаар чок өөрүшкү-биле долдунган, индирже удуртур ажылдакчыларның келирин манап тургулаан.

Бистиң байырлалывыска келген аалчылар болгаш Тыва автономнуг областың партия болгаш совет ажылдакчыларының төлээлекчилери, мурнакчылар индирге үнүп келирге, шөлде турган чон диңмиттиг адыш часкаан. Тыва автономнуг областы Автономнуг Совет Социалистиг Республика кылдыр эде тургусканынга холбаштырган митингини СЭКП Кызыл хооркомунуң бирги секретары эш П. Т. Киселев ажыктан. Совет Эвилелиниң гимни улуг чаагайы-биле чаңгыланып үнген.

Эш Киселев СЭКП Тыва обкомунуң секретары эш С. К. Токага сөс берген.

— Эргим аштер!—деп сөстер-биле эш Тока бодунуң допчу чугаазын эгелээн. — Өөрүшкүлүг медээни алдывыс. Тыва автономнуг областы Автономнуг Совет Социалистиг Республика кылдыр эде тургузар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы үнгенмир. Шөлде чыыллган хей чон ол сөстерни күчүлүг ура-биле уткаан. —Өөрүшкүлүг бо болуушкун бистиң областың ажылчы чоннарының улуг байырлалы-биле капсыржып турардыр—деп, эш Тока чугаалаан. Ол бедик атты шынзылар дээш бистиң аныяк республикавыстың ажылчы чоннары бүгү-ле чүүлдерни дээрзинге бүзүредип ол илереткен. Ол сөстерни чыылганнар диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткуп, ураалап хүлээп алган. Областың ажылчы чоннары бо чылын күрүнеге дүк садар хүлээлгезин база тараа белеткедериниң планын күүсеткенин эш Тока дыннаткан.

Дараазында МАРН-ның Убсу-Нур аймак комитединиң бирги секретары эш Хурметбекке сөс берген.—

КЕЛИР ҮЕНИҢ РАЗВЕДЧИКТЕРИНГЕ СӨС БЕРИП ТУР БИС

Коммунизм тургузукчузунуң моральдыг дүрүмү аажы-чаңның мындыг принциптеринден тургустунар деп партия санап турар.

— Коммунизмниң херээнге бодун бердинери, ссциалистиг Төрээн чуртунга, социализмниң чурттарынга ынакшыл:

— Ниитилелдиң өнчү-хөреңгизин камгалаар болгаш көвүдедир дугайында кижи бүрүзүнүң сагыш салыышкыны:

— Коллективизм болгаш эш-хуузунда боттарының дузалажылгазы: кижи бүрүзү шуптузу дээш, шуптузу чаңгызы дээш:

— Кижилерниң аразында чаагай сеткилдиг харылзаалар болгаш бот-боттарын хүндүлежири: кижи кижиге — өңнүк, эш болгаш акы-дуңма;

— Хөй-ниити болгаш хуузунда амыдыралынга ак-сеткилдиг болгаш шынчызы, сагыш-сеткилиниң арыы, бөдүүнү болгаш биче сеткилдии...

(СЭКП-НИҢ ПРОГРАММАЗЫНЫҢ ТӨЛЕВИЛЕЛИНДЕН).

«Коммунтудуг» септелге-тудуг эргелелинде И. И. Иванова удуртқан коммунистиг күш-ажыл бригадазы партияның XXII съездизининг ажыттынар хүнү — октябрь 17-де он айларның будурулге планын күүседир деп хүлээлгени алган. Бригада бежигүннери станокчулар ол хүлээлгелерин октябрь 1-де-ле 130 хуу күүсеткеннер.

Чурукта: станокчулар М. Рац, И. Иванова, П. Андреева, И. Вильховой.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Кайгамчык шимчээшкинни бүгү тала-биле деткиир

Социалистиг күш-ажылдан коммунистиг күш-ажылче шилчиири коммунизм тургузуушкунунуң теория болгаш практика талазы-биле бир эң чугула айтырыы болур. «Коммунистиг ёзу-биле чурттаар болгаш ажылдаар, өөренир» деп лозуңнуң адаабиле кайгамчык шимчээшкин бо хүннерде — партияның төөгүлүг XXII съездизининг будуузунде бистиң чуртувустуң бүгү-ле булуннарында —үлетпүр будурулгелерде, колхозтар, совхозтарда улам калбарып турар. Ол патриотчу шимчээшкининиң чалгыглары бистиң Тыванын будурулгелеринде, тудуг болгаш транспорт организацияларында, совхозтарның болгаш колхозтарның бригадаларында бо хүннерде онза күштелип турар.

Коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш демиселде киржип турарларның саны амгы үеде Тывада 3 муң ажыг кижи четкен. 64 бригадалар, 3 цехтер, 20 ажыг мурнакчы кижилер келир үениң разведчиктерининг бедик адын чедип алган.

Коммунистиг күш-ажылдыы деп ат дээш бедик көдүрлүүшкүнүг шимчээшкин оон киржикчилерин кайнаар аппар чыдарыл, оон эчис сорулгазы чүл? Коммунистиг күш-ажылдың будурулгези, азы бригадазы-даа дижик, ол чогум чүл ынчаш? Ол дээрге коммунистиг ниитилелдиң амгы бо хүннерде бистиң аравыста тургустунуп кел чыдар ортулукчугажы-дыр. Ынчангаш коммунистиг күш-ажылдың деп хүндүлүг атка төлептиг болурда чүгле будурулге ажылдарынга бедик көргүзүглерни чедип алырындан аңгыда, ол ат дээш демиселдиң киржикчилериннен партияның чаа Программазының төлевилелинде айыттынган коммунистиг моральдың негелделерин мяк шиңгээдип алыры, оларны каяа-даа —ажылга, хөй-ниитиниң черлеринге, өг-бүлелеринге—чер болганга шыгғыы сагыры негеттинер.

Коммунистиг күш-ажылдың бригадалары деп ат дээш демисежип турарларның ап турар хүлээлгелери мурнукузундан утка-шынар талазыбиле мырынай өскерлип, улам-на бүгү талалыг апар чыдары таварылга эвес. Күш-ажылчы кижизидилге, коллективтиг чорук, чогаадыкчы идепкейни бедидери дээн ышкаш чүүлдер ам коммунистиг күш-ажылдыы деп ат дээш демиселдиң эң чугула кезээ апарган. Ол ышкаш, будурулгени эргелеп башкарарынга, алган социалистиг хүлээлгелерниң күүселдезин контрольдазарынга, база күш-ажылдың будурукчулүүн бедидериниң тодаргай хемчегларын ажылдап кылырынга, оларны амыдыралга боттандырарынга коммунистиг күш-ажылдың бригадалары деп ат дээш демисежип турарларның роль улам-на күштелип турар.

«Тыва тудуг» трезинде В. Военков удурткан дашчылар бригадазы коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп ат дээш демисежип кирип тура «хүн бүрүнүң ажыл нормазын кижи бүрүзү 150—200 хуу күүседир» деп хүлээлгени алган, а ону канчап чедип алырының аргаларын ында айытпаан. Түңнелинде чүү болганыл дээрге, бригаданың алган бедик хүлээлгелери чүгле саазын кыында арткан. Кажан бригада кежигүннери шупту күш-ажылдың будурукчулүүн бедидериниң тодаргай аргаларын хүлээлгелеринге айтып, кижи бүрүзү бодунуң тускай мергежилинден аңгыда база өске тускай мергежилдерни шиңгээдип алыр, ажыл шагын эң долу ажыглаар болгаш тудуг материалдарын, эт-хөреңгилерни чер болганга камнап алыр деп пунктуларны хүлээлгелерге немей киргенде, бригаданың ажылы экижээн. В. Военков удурткан бригада амгы үеде коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп атты чедип алган болгаш трестиң тудугжуларының аразында калбарган социалистиг чарыштың мурнакчызы болуп турар.

Күш-ажылды коммунистиг ёзубиле көрүп, келир үениң разведчиктерининг бедик адынга төлептиг болуп турар бригадалар, шалыпчылар Тыванын үлетпүр будурулгелериниң, тудуг, транспорт организацияларының коллективтеринде дыка хөй. Оларга хамыктың мурнунда Кызылдың электростанциязында коммунистиг күш-ажылдың химиктиг цеги (начальниги эш Павлюк), «Тыва даг-дугу» комбинат тудуунда М. Маадыр-оол удурткан, «Тывакобальт» комбинат тудуунда Валерий Кунгаа удурткан коммунистиг күш-ажыл бригадалары, Кызылдың № 2 АТК-зының чолаачызы, чеди чыл планын 2 чыл 8 ай дургузунда күүседипкен Д. Любкин, ол-ла АТК-да коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары чолаачылар М. Жарков, А. Безотечество олар, «Көдээ ажылагый транспортунуң автобазазында чолаачыларның Галайко удурткан, «Кызыл-Хавак» шахтазында И. Еремин удурткан коммунистиг күш-ажыл бригадалары хамааржыр.

Коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш демисежип кирип тура «хүн бүрүнүң ажыл нормазын кижи бүрүзү 150—200 хуу күүседир» деп хүлээлгени алган, а ону канчап чедип алырының аргаларын ында айытпаан. Түңнелинде чүү болганыл дээрге, бригаданың алган бедик хүлээлгелери чүгле саазын кыында арткан. Кажан бригада кежигүннери шупту күш-ажылдың будурукчулүүн бедидериниң тодаргай аргаларын хүлээлгелеринге айтып, кижи бүрүзү бодунуң тускай мергежилинден аңгыда база өске тускай мергежилдерни шиңгээдип алыр, ажыл шагын эң долу ажыглаар болгаш тудуг материалдарын, эт-хөреңгилерни чер болганга камнап алыр деп пунктуларны хүлээлгелерге немей киргенде, бригаданың ажылы экижээн. В. Военков удурткан бригада амгы үеде коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп атты чедип алган болгаш трестиң тудугжуларының аразында калбарган социалистиг чарыштың мурнакчызы болуп турар.

Күш-ажылды коммунистиг ёзубиле көрүп, келир үениң разведчиктерининг бедик адынга төлептиг болуп турар бригадалар, шалыпчылар Тыванын үлетпүр будурулгелериниң, тудуг, транспорт организацияларының коллективтеринде дыка хөй. Оларга хамыктың мурнунда Кызылдың электростанциязында коммунистиг күш-ажылдың химиктиг цеги (начальниги эш Павлюк), «Тыва даг-дугу» комбинат тудуунда М. Маадыр-оол удурткан, «Тывакобальт» комбинат тудуунда Валерий Кунгаа удурткан коммунистиг күш-ажыл бригадалары, Кызылдың № 2 АТК-зының чолаачызы, чеди чыл планын 2 чыл 8 ай дургузунда күүседипкен Д. Любкин, ол-ла АТК-да коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары чолаачылар М. Жарков, А. Безотечество олар, «Көдээ ажылагый транспортунуң автобазазында чолаачыларның Галайко удурткан, «Кызыл-Хавак» шахтазында И. Еремин удурткан коммунистиг күш-ажыл бригадалары хамааржыр.

Коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш демисежип турарларның ап турар хүлээлгелери мурнукузундан утка-шынар талазыбиле мырынай өскерлип, улам-на бүгү талалыг апар чыдары таварылга эвес. Күш-ажылчы кижизидилге, коллективтиг чорук, чогаадыкчы идепкейни бедидери дээн ышкаш чүүлдер ам коммунистиг күш-ажылдыы деп ат дээш демиселикиң эң чугула кезээ апарган. Ол ышкаш, будурулгени эргелеп башкарарынга, алган социалистиг хүлээлгелерниң күүселдезин контрольдазарынга, база күш-ажылдың будурукчулүүн бедидериниң тодаргай хемчегларын ажылдап кылырынга, оларны амыдыралга боттандырарынга коммунистиг күш-ажылдың бригадалары деп ат дээш демисежип турарларның роль улам-на күштелип турар.

«Тыва тудуг» трезинде В. Военков удурткан дашчылар бригадазы коммунистиг күш-ажылдың бригадазы

Тудуг айтырыын чугаалашкан

□ □

(Кызыл хоорай Совединиң сессиязындан)

□ □

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң IV сессиязынга хоорайда чурталганың чаа тудугларының темпизин дүргедедип, шынарын экижидериниң болгаш чурталга бажыңнарының капитал септелгезин экижидер хемчеглерниң дугайында хооркүүскомнуң даргазы эш С. Красныйның илеткелин, база чурталга болгаш коммунал-амыдырал тудугларының талазы-биле хоорай Совединиң доктаамал комиссиязынчн даргазы эш В. Воробьевтиң әдеринчи илеткелин дыңнап чугаалашкан.

Партияның XXII съездизинге алдар болдурган бүгү улустүн социалистиг чарыжынга киришпишаан, хоорайның тудугжулары чеди чылдың үшкү чылы—1961 чылдың тудуг планын чедиишкинниг боттандырар дээш демисежип келгениниң түңнелинде чамдык ажылдар кылдынганын сессия демдеглээн.

Ынчалза-даа бар күштү болгаш курлавырларны ажыглаарын билдилиг эвес организастап келгени-биле чурталга бажыңнарының тудуунун, капитал болгаш агар септелгелерниң оожум темпилиг чоруттунуп турарын илеткелчилер, депутаттар болгаш сессияның ажылынга киришкен тудугжулар боттарының саналдарынга илередип шүгүмчүлээн. Чаа чурталга бажыңнарының тудуунга 1961 чылда көрдүнген 1151 муң рубльдиң чүгле 50 хуузу тос айлар дургузунда ажыглаттынган ийикпе, азы 14313 дөрбелчин метр шөлдүг чурталга бажыңнарын ажыглалга киирер турган болза, чүгле 6301 дөрбелчин метрни ажыглалга киирген. Чаа чурталга бажыңнарының тудуун чорудуп турар «Тыва тудуг» трези, ооң удуртукчулары эштер Нестеровский, Трещенко, Цевелев олар ажылдың темпизин оожумнадып, тудугларның ажыглалга кирер хуусааларын соңгаарладып келгеннер. Тозан алды квартиралыг бажыңны баштадыр, ниити шөлү 2550 дөрбелчин метр 6 бажыңның ажыглалга кирер хуусаазы шагда эрткен. «Тыва тудуг» трезиниң тус-тус участоктарында күш-ажыл багай организастаттынган, тудуг материалдары үстүп, ажылчыннарда анаа турар чоруктар бар. Ооң-биле чергелештир механизмнер долузу-биле ажыглаттынмайн турар. Күш-ажылдың сагылга-чурумуп үрээр, ажылды үрей кылгаш хөй артык чарыгдалдарны болдуруп, ажылдың шынарын кудуладып, тудугнуң хуусаазын узадыр чоруктар чамдык ажылчыннарда удаа-дараа болуп турарын санал бергеннер шүгүмчүлээн. Эрткен чылын ажыглалга киирген тозан алды квартиралыг чурталга бажыңын чедир кылбаанындан, тудугнуң шынары багай болганындан чурттакчыларга таарымча чок байдал удаа-дараа тургустунуп турар. Трестиң ам тудуп турары 96 квартиралыг бажыңда катап кылып турар чүүлдер дыка хөй. Ол чорук тудугнуң шынарын кудуладып, ажыглалга киирер хуусаазын соңгаарладып турар.

Ботарының күжү-биле чурталга бажыңнарын тудуп, хоорайга чурталга шөлүн чыл-чылда немеп турар организацияларны сессия демдеглээш, чамдык организацияларның планныг тудугларны хуусаазында дооспайн турарын айыткан. Шахта эргелели (начальниги эш Береуцин) 800 дөрбелчин метр шөлдүг чурталга бажыңнарын бо чылын ажыглалга киирер планындан, тос айларның дургузунда чүгле 461 дөрбелчин метрни киирген. Областың кадык камгалал килдизи (эргелекчизи эш Любимов) медицина училищезиниң 150 дөрбелчин метр шөлдүг ниити чурталга бажыңының тудуун 1960 чылда эгелээш амдыгаа чедир дооспаан.

Чурталга бажыңнарының тудуунун темпизиниң оожум, шынарының куду болуп турарының база бир кол чылдагааны чагыкчылардан улуу-биле хамааржып турарын илеткелчилер демдеглээн. Хоорайның капитал тудуг килдизиниң начальниги эш Иванов тудуг организацияларынга чагыгларны берип кааш, ооң күүселдези, шынары дээш организастыг ажыл, негелде чоруттпайн турар. «Тыва тудуг» трезиниң тудуп турары республиканың иштики херектер эргелелиниң 16 квартиралыг, Кызыл аэропортунуң чурталга бажыңнарының тудуп турар шынары багай болгаш ажыглалга киирер хуусаазы шагда эрткен. Ол ышкаш сайгарылга баазазының, облпотребсоюзтуң, орук тудуунуң эргелелиниң, нефть баазаның болгаш өске-даа организацияларның тудуп турар чурталга бажыңнарының тудуу кончуг оожум чоруттунуп турда-ла ол организацияларның удуртукчуларының шиитпирлиг хемчеглер албайн келгенин сессия буруу шаап айыткан.

Коммунал чурталга бажыңнарының капитал-септелгезин коммунтудугнуң септелге-тудуг эргелели багай чорудуп турар. Капитал-септелгеге көрдүнген 123 муң рубльден тос айларның дургузунда чүгле 50 муң рубль ажыглаттынган азы 35 бажыңдан 17-зи септеттинген, ооң иштинден 13 бажыңны хоорайның чурталга бажыңнарының эргелели бодунун күжү-биле кылган. Септелгениң хуусаазы узап, шынары баксырап турар. Чамдык бажыңнарның септелгезин үш-дөрт айларда чорудуп, чурттакчыларга берге байдалдарны тургузуп турар. Эштер Набоков, Гапонов, Лутанин, Ахметов, Юмбуу олар септелгениң темпизин дүргедедир, шынарын бедидер талазы-биле организастыг ажыл чорутпайн турарын депутаттар шүгүмчүлээн.

Хоорайның чурталга бажыңнарының эргелели чурталга бажыңнарының агар септелгезин багай чорудуп, тускайлаан хөреңгилерни ажыглавайн турар Ленин, Найырал болгаш Кочетов кудумчуларында № 10, 58, 100 бажыңнарның агар септелгезин амдыгаа чедир эгелевээн, Ленин кудумчузунда № 10 бажыңның чамдык квартираларының печкалары от салдынмас кылдыр үрелген. Чурттакчыларның чөптүг негелдезин эш Юмбуу тооп көрбейн келген. Кызыл партизан кудумчузунда № 17, 19 бажыңнарның төп одалга системазы ам-даа кылдынмаанындан чурттакчылар берге байдалга таваржып турар.

Хоорайда чаа чурталга бажыңнарының тудуунда болгаш чурталга фондуларының септелгезинге улуг четпестерни билип турза-даа, хооркүүском, ооң даргалары эштер Красный биле Ильинниң негелде чок болуп турарын депутаттар шүгүмчүлээн. Хооркүүском тудуг, септелге талазы-биле чогуур шиитпирлерни хүлээп ап келзе-даа, оларның күүселдези дээш организастыг ажылды кошкак чорудуп келген. Тудугда болгаш септелгеде четпестерни дарый узуткаар хемчеглерни, ажыглалга киирер, тудугларның хуусааларын айыткан шиитпирни сессия хүлээп алган.

МАЛЧЫННАРДА

ИЙМЕ. Хой ажылының механизастаттынган бригадазының төвү Дүвүренде бо чылын элээн чаа тудуглар кылдынган болгаш ам-даа немежип турар. Чижээ, 1500 хойга, 400 хураганга кажаалар доозулган, чурталганың чаа 4 бажыңнарын кылган. Амгы кылып турар кызылбулуңнуң тудуу база доостур четкен. Ол болза Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхозтуң бо чылын организастаттынган бригадазының төвү.

Колхоз баштаар черининң даргазы эш Дүдерааның дыңнатканын ёзугаар алырга, мал кыштагладырынга белеткел барык дооступ турар. Ол ажылга ылаңгыя, малчыннар идепкейлиг киришкен. Тудуг бригадазының звенозу кыштагларда чурталганың чаа 2 бажыңнарын ажыглалда киирген, ол ышкаш бирээзингеле 500 хой кирер 2 кажаалары немей туткан.

Ниитиниң малынга быжыг чем баазазын тургузарынга организастыг чамдык хемчеглер алдынган. Ооң түңнелинде 8512 тонна сиген болгаш 1834 тонна силос белеткеттинген. Ол ажыл үргүлчүлеп турар. Чамдык малчыннар чижээ, Баир 25,6 тонна, Кыдыр-оол 26 тонна сигенин боттарының күжү-биле белеткеп алганнар.

КЫЗЫЛДЫҢ САЙГАРЫЛГА БААЗАЗЫНДА

Бо хүннерде Тываның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери республиканың колхозтарының болгаш совхозтарының шөлдеринде үнген чаагай дүжүттү чидириг чокка ажаап ап, Төрээн чуртунга хөй тараа бээр харыысалгалыг хүлээлгезин дүрген күүседип, СЭКП-ниң XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш каш дапкыр күжениишкинниг ажылдап турарлар. Ажаап алган тарааны күрүне шыгжамырынга хүлээп ап, ону эки кадагалаары дээш хайнышкынныг ажыл Кызылдың сайгарылга баазазында база чоруп турар.

— Чаагай дүжүттүң тараазын эки ажаап, кадагалаары дээш баазаның ажылдакчылары чүнү кылганыл? — деп айтырыгга баазаның директору эш А. А. Зыковтун харыылап турары болза:

— Тываның колхозчуларының, совхозтар ажылдакчыларының ажаап өстүргени байлак дүжүттүң тараазын күрүнеге садарынга шаптык болбазын дээш шакта 8 тонна тараа кургадыр күштүг ийи агрегаттың кырынга немей бир агрегатты тургузуп, ажыглалга киирбишаан, 10 муң тонна тараа кирер үш складты тудуп база тараа чадып кургадыр 11 муң дөрбелчин метр шөлдү асфальтылаан бис. Оон ыңай, складтарда-даа, ажык черлерде-даа кадагалаттынып чыдар тараалар изип баксыравазын дээш оларның оваазының иштинче соок агаар киирип турар агрегаттарны бо чылын хөйнү тургузуп, эш Исмагиновтуң удуртуп турары механизаторлар бригадазы оларны хөделдирер 360 моторларны тургускан. База тараа чүдүрген машиналарның тараазын дүжүрерин дүргедедип, автоматтыг 5 кедурукчүлерни тургускан бис. Күрүнениң байлаа — тарааны хүлээп алыр, ону арыглап аштап, кургадып камгалаар талазы-биле бо чаа кылган чүүлдеривистиң ачызында бистиң бааза тарааның өл-шыгы улуг-даа болза хүлээп алыр аргалыг болган. Чижээ, колхозтардан, совхозтардан хүлээп алганывыс өл-шыгы улуг 32 муң тонна тарааны арыглап, шыгын кургадырывыска оон үнген шык болгаш бок 3 муң тонна суг-биле деңнешкен—деп ол чугаалап турар.

Кызылдың сайгарылга баазазы хоорайның улуг коллективтериниң бирээзи. Ында бодунуң ажылынга мергежээн, бүдүрүлгениң мурнакчыларының саны хүн бүрүде өзүп турар. Чижээ, тараа кургадыр № 10 агрегатта ажылдап турар Бавуу, Решетников болгаш Щегонина олар ажыл нормазын хүн бүрүде 120—150 хуу күүседип, агрегаттар аразынга шилчип чоруур вымпелди кымга-даа бербейн үргүлчү тудуп турар. Эштер Ондар, Кутявин оларның удуртканы тудугжулар бригадалары тудуг планын ай санында 120—150 хуу күүседип, чыл эгезинден бээр 342 дөрбелчин метр чурталга шөлүн ажыглалга киирген. Бызаңчылар эштер Мокиенко, Мячин хүн нормазын үргүлчү 150—160 хуу күүсетпишаан, эки шынарлыг тудугларны кылып турарлар. Эш Кутявинниң бригадазы коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп алдарлыг атты чаалап алыр дээш демисежип турар.

Кызылдың сайгарылга баазазы тарааны чүгле хүлээп ап, арыглап, ажаап кадагалаар эвес, ооң-биле кады Тываның бөдүүн болгаш нарын далганнар талазы-биле негелдезин, колхозтарның болгаш совхозтарның мал чеминге хереглээр шишкинди, малдың холуксаалыг чемнерин база белеткеп турар. Баазаның бөдүүн далган дээрбезиниң коллективи съезд мурнунуң социалистиг чарыжын калбартып, ээлчег нормазын 180 хуу күүседип тургаш чыл планын 9 айлар дургузунда 107,8 хуу күүсеткеш, ам 1962 чылдың үлүүн ажылдап турарлар, а нарын далган тырттырар дээрбениң коллективи 9 айлар планын 96,2 хуу күүсетпишаан, чыл планын СЭКП-ниң XXII съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир күүседир дээш ажылдап турар.

Кызылдың сайгарылга баазазының коллективи Бай-Хаактың сайгарылга баазазы-биле аразында чаржып турар. Бо чылын олар социалистиг чарыштың удур-дедир хыналдазын 2 катап кылган.

Кызылдың сайгарылга баазазының коллективи тиилекчи болуп, көдээ ажыл-агыйның болгаш белеткелдерниң профәвилел обкомунуң тараа хүлээп алыр черлериниң аразынга шилчиир Кызыл тугун чыл эгезинден бээр быжыг тудуп турар болгаш бо чылын Бүгү-эвилелдиң беш чүс рубль түңнүг акша шаңналын ийи катап алган.

Ам сайгарылга баазазының ажылчын, албан-хаакчылары күрүнениң байлаа — тарааны арыглап, кургадып, чидириг чокка эки ажаап камгалаар талазы-биле хемчеглерни улам күштелдирип, бистиң төрээн партиявыстың төөгүлүг XXII съездизинге чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш хайнышкынныг ажылдап турарлар.

О. ШИРАП.

Кызылдың пассажирлер АТК-зының гаражында автомашиналарның капитал септелгезин үзүктелиишкин чокка шууштур чорударының технологтуг чаа шугумун тургускан.

Чурукта: ТО-1 аттыг шууштурулга шугумунуң ниити хевири.

Фото П. Гольцовтуу.

Ферманың мурнакчызы

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң № 1 сүт-бараан фермазының саанчызы Таңдаш-Кара Дажы СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин таныжып тургаш, чеди чылдың үшкү чылында бодунда быжыглаттынган 12 саар инектерниң бирээзинден-не 1300 литр сүттү саарын хүлээнген.

СЭКП-ниң XXII съездизинге уткуштур калбарган социалистиг чарышка ол киржип, октябрь 2-ге чедир бир инектен-не 1140 кг сүттү сагган.

— Бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң Программазының болгаш СЭКП-ниң Уставының төлевилелдерин бадылаар партияның төөгүлүг съездизиниң ажыттынар хүнү — октябрь 17-ге чедир арткан үеде инек бүрүзүнден-не 160 литр сүттү саап ап, хүлээлгем күүседир мен, ниити херекке мээң үлүүм ол болур деп эш Т. Дажы чугаалап турар.

Чурукта: мурнакчы саанчы Т. Дажы

Сөзү болгаш фотозу **А. Аирнии.**

Малчынның белээ

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң баштаар чери бо чылдың чайгы, күскү хой кыргылдазының түңнелин үндүрүп турда, артельдиң мурнакчы хойжузу эш Д. Бурбужал бодунга быжыглаттынган 600 ирттериниң бирээзинден-не 4 кг 500 грамм дүктү кыргып алыр мен деп бодунга алган социалистиг хүлээлгелериниң түңнелин билип алыксааш, четтикпейн манап турган.

Колхозтуң учётчиги эш Май-оолдуң чанынга чедип чорда, малчынга уткуштур туруп келгеш, малчынның холун учётчик дыңзыг туткаш:

— Хүлээлгеңерден ажа берген. Ирт бүрүзүнге онааштыр 4 кг 734 грамм болган-дыр малчын. Чедиишкин-биле Силерге байыр чедирип тур бис—дээн.

Малчын долгандыр турган өөрүнче көрнүп, өөрүшкүлүг хүлүмзүрээш:

— Ол чедиишкинимни Төрээн партиявыстың XXII съездизинге хуумда эң дээре белээм кылдыр санап тур мен—деп чугаалаан.

М. ДАГБА.

Кышка белеткел кошкак

«УТКА 25 чылы» совхозтуң Ак-Туруг салбырында (эргелекчизи эш Балчий-оол) бо чылын кышка белеткелди кошкак чорудуп турар. Кажаларны өске кыштаглар, одарларже көжүрер, тудар база септээр ажылдарда чүгле алды кижини үзүп тургускан. Олар чүге-даа күш четпейн турар, 20 кажаадан чүгле 3-тү арай боорда септээн, алгыдар ужурлуг 9 кажаага амдыгаа дээр хол дегбээн, тудугжуларга быжыглаттынган чаңгыс автомашина болганчок-ла үрели бээр. Бо бүгү болза мында кышка белеткелче чогуур кичээнгей салбайн турарын херечилеп турар.

М. АСПАН-ООЛ.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Дүжүттү бүрүн ажаап алырын хандырар"

Мындыг эге-биле Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозта болгаш «Тээли» совхозта дүжүт ажаап алышкынынга четпес белеткенгениниң, ажаалда техниказының чедишпезин база бар техниканы чөп ажыглавайн, тарааның чидириин болдуруп турарын болгаш тараажылар ортузунга партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организастыг ажылды партия организациялары, көдээ Советтер четпес чорудуп турарының дугайында эш С. Лопсаңның шүгүмчүлелдиг корреспонденциязы № 218 (5008) «Шынга» парлаттынган.

СЭКП Бай-Тайга райкомунда эш М. Тудуй-болдуң редакцияга дыңнатканы болза, корреспонденцияда айыткан шүгүмчүлел шупту шын. Ол четпестерни дарый чайладыры-биле партия организациялары болгаш көдээ Советтер чогуур хемчеглерни ап чоруткан. Дүжүт ажаап алышкынын дүргедедири-биле совхоз болгаш колхозтар бүрүзүнде СЭКП райкомунуң бюро кежигүннерин болгаш партия организациязының төлээлерин быжыглаан.

„КЫЗЫЛ ПАРУСТАР"

КИНО.

Ужу-кыдыы көзүлбес ак-көк далай экранга көстүп кээр. Ол далайның эриинде тоол-домакка кирген Лисса хоорайдан ырак эвесте бичии суурга чараш кыс Ассоль адазы-биле ядыы-түреңги байдалга чурттап чораан.

Далайга эжиндиреринге ынак аныяк оол Грей корабль капитаны апаргаш, эжиндирип чоруп турар. Капитан Грей корабли-биле Ассольдуң чурттап турганы суурга келгеш, арыгга селгүүстеп чоруп тургаш, удуп чыдар уругну көрүп каан. Грей ол уругнуң чаражын магадап, ооң сеткил-сагыжындан ыравастай бээр.

Чогаалчы А. Гринниң чогаалы-биле тургускан, «Мосфильмниң» бүдүрүп үндүргени «Кызыл парустар» деп кино ядыы чараш кыс Ассоль-биле далайжы болурун күзеп чоруур оол Грейниң салым-чолун колдады чугаалап турар.

Фильм Ассольдуң чаш чылдарындан эгелээр. Ооң адазы матрос чораан, ядыы кижи. Ассольдуң адазы ойнаарактар кылгаш, оларны бир бай садыгжыга садып турар. Ол-ла эриктерге чурттап турар ядыы-түреңги кижилерниң аразынга Ассоль чараш кыс бооп өзүп кээр. Бир-ле катап Ассоль ойнап чорааш, улустуң тоолдарын, ырларын чыып бижип чоруур төөгүчү кырган Эгль-биле ужуражы бээр. Кырган аңаа тоолдап берип, кажан-бир шагда сеңээ кызыл парустарлыг, магалыг чараш принц сени алгаш баар деп уругга чугаалаар. «Шынавыла ындыг болган болза аар» деп уруг күзеп-ле чораан.

Капитан Грей—бай губернаторнуң оглу, губернаторнуң хөлечии кижиниң кижизидилгези-биле өскен. Грей далайже эжиндирип, аян чорук кылырын күзеп чораан, а ооң адазы оглун боду ышкаш бай губернатор кижи болзун дээш күзеп чоруур. Ынчалза-даа ол оол адазының ол чоруунга удурланып, адазын каггаш, далайже эжиндирип, матрос болуп чоруптар. Далайга эрес, ажылчын матростар-биле кады ол бергелерни ажып эртип шыдаар.

Корабльдиң кырган капитаны ол оолдуң далайга кызымаккай, сонуургаачалын билгеш, оолду капитанче депшидер. Оол ооң соонда Ассольдуң чурттап турганы суурга келгеш, бодунуң ужурашканы чараш кыс Ассольдуң дугайын улустан айтырып чоруур. Грей бир бай кижиден ол кыстың дугайын айтырарга, демгизи ол оолду мегелеп,—«ол уруг дээрге дээрбечи ядыы матростуң уруу-дур» деп мегелээр.

Ол черниң чурттакчызы бир ядыы ашактан уругнуң хүннүң-не кызыл парустар келирин манап турар деп чугаазын дыңнааш, Грей бодунуң кораблиниң ак парустарын дүжүргеш, кызыл парустар тургузуп алган.

Бир-ле эртен Ассоль эрикче көрүп тура, бодунуң бичиизинден-не күзеп чорааны кызыл парустарны көрүп каар. Ол болза аныяк чараш оол—капитан Грейниң корабли болур.

Кинога артистер Лановойнуң, Переверзевтиң болгаш өске-даа артистерниң чедиишкинниг эки ойнаанын демдеглээр херек. Ылаңгыя артист Лановой капитан Грейниң кадыг-бергелерни эрестии-биле демисежип эртип турарын, ооң ядыы кижилерге ынаан, чараш кыс Ассоль-биле ужуражылгазын талантылыы-биле ойнап көргүскен.

Бо кино областың кино экраннарынга удавас үнүп эгелээр.

А. ЛОПСАН.

Кезедир ужурлуг

Салчак Оскур мурнунда Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек», «Найырал» колхозтарының кежигүнүнге санаттырып чораан. Ынчалза-даа ол чүгле адын даңзылаткан кежигүн аттыг боордан башка, колхозтуң, хөй-ниитиниң ажыл-херээнден үргүлчү-ле ойталап келген. Ам ол «Тээли» совхозтуң «ажылчыны» болуп турза-даа, херек кырынга совхозтуң кандыг-даа ажыл адырында ажылдавайн турар.

Бодунуң хуу өнчү-хөреңгизин көвүдедип, ооң-биле амыдыраарынга ынак, ниитиниң ажыл-херээнче холун сунмайн, харын чоннуң күжү-биле бодунуң ажылын, хереглелин кылдыртып алыксаар, маңгыс амыдыралдыг Оскур ам бодунуң хуузунда 60 ажыг шээр малдыг, 2 чылгылыг, 6 баш саар инектиг. Өнчүзүрек амыдырал, шөлээттеп чурттаксаар чорук Оскурну хөй-ниитиниң аразынче, колхоз, совхозче эвес, а кешкүн амыдыралче, одар-белчиирже албадап турар ужуру-даа ол. Оскур эки одар-белчиирлиг Дураның Сайлыг-Хемге, Дыттыг-Хемге, Көп-Сөөктүн Бел, Шат, Алаак дээш өске-даа черлеринге кымның-даа чөпшээрели чокка малын одарладып, көжүп чурттап чораан. Ол ындыг амыдыралын ам-даа үргүлчүлевишаан.

Оскур чоокта чаа бодунуң өөнде ийи доксаар хойтпаан хайындыргаш, арагазын чыып алгаш, «Тээли» совхозтуң сес ажылчыннарынга Алаакта кыштааның чанынга ийиүш хүнзедир хуузунда сигенин кестирип алган. Ол ажылчыннар совхозта онаашкан ажыл-херээн ээн каггаш, чүге Оскурнуң эрге-ажыын, эт-севин камгалап турганнарыл? Олар шын эвес кылган. Совхоз ажылчыны кижи Оскур ышкаш маңгыс амыдыралдыгларга кээргел чок, оларны каяа-даа, кандыг-даа таварылгада буруу шавар ужурлуг турган-дыр. Чүгле ындыг таварылгада хөй-ниитиниң ролю бедик, чонга улуг салдарлыг болур ужурлуг.

Моон алгаш көөрге, Салчак Оскурнуң амыдыралы, ооң үүлгедип чоруур херектери хоойлу-дүрүмге канчап-даа таарышпас. Ындыг турбуже Тээли көдээ Соведи, совхоз дирекциязы ниитилелге ажыктыг ажылдан билап-дезип, хуу өнчүзүн сүрүп, маңгыс амыдыралдың оруунче кирген Салчак Оскурга хамаарыштыр кандыг-даа хемчег албайн турары шын эвес. Толанчыларны, маңгыс амыдыралдыгларны хөй-ниитиниң күжү ыяавыла ажып шыдаар, оларны кезедир ужурлуг.

А. АЛЕКСЕЕВ.

Социализм чурттарындан эки медээлер

БОЛГАР ҮЛЕТПҮРНҮҢ ЧАА ЭНЕРГЕТИК БААЗАЗЫ

Стара-Планинаның Сливенск болгаш Твырдицк дагларынга хөмүр дашты хожудаңгай аргабиле тып турган. Ам ында бо үениң даг ажылының чаа дерилгези-биле чепсегленген Балканбасс өзүп сайзыраан. Ында хүн бүрүде-ле 1500 тонна хөмүрнү тып турар. Бо чылын чурт оон 1939 чылдагызындан 4 катап хөй хөмүрнү алыр. Балканбасс ам Болгарияның улуг-улуг үлетпүр адырларын хөмүр-биле хандырып турар. Бассейнни долгандыр каш-каш муң шахтёрларның өг-бүлелери чурттап турар 13 шахтёр суурлар өзүп келгилээн.

Амгы үеде мында чаа-чаа шахталар болгаш болбаазырадып кылыр фабрика туттунуп турар. Чоокку келир үеде Балканбасс болгар үлетпүрнүң күчүлүг энергетика баазазы болу бээр.

ПЕКИН БОЛГАШ ШАНХАЙ — КЫДАТТЫҢ АКАДЕМИКТИГ ТӨПТЕРИ

Кыдат Улус Республиканың үлетпүрүнүң, тудуунуң болгаш көдээ ажыл-агыйының кол адырларының специалистерин белеткээр улуг төптери Пекин биле Шанхай апарган. Ам Пекинде 50, Шанхайда 31 дээди өөредилге черлери бар. Улус эрге-чагыргазының чылдарында КУР-нуң башкы кадрларын белеткээр институттарның болгаш училищелерниң калбак четкизи тургустунган. Ам чуртта 3 миллион ажыг башкылар ажылдап турар.

КӨРЕЙ ЧЕДИ ЧЫЛДЫҢ САННАРЫ

1967 чылда — чурттуң чеди чылының сөөлгү чылында — Көрей Улус-Демократтыг Республиканың бүдүрүлге черлери үлетпүр продукциязын сөөлгү 14 чылдарда бүдүргенинден безин хөйнү бүдүрүп үндүрер. 1967 чылдың чүгле 13 хүннеринде бүдүрер продукция 1944 чылда бүдүрген продукция-биле деңнежир. Республика 1967 чылда 16—17 миллиард киловатт-шак электроэнергиязын, 23—25 миллион тонна хөмүрнү, 2,2—2,5 миллион тонна шойну, 2,2—2,5 миллион тонна каңны, 1,6—1,8 миллион тонна прокатты бүдүрүп үндүрер.

ПОЛЬША ХООРАЙЛАРНЫҢ ӨЗҮЛДЕЗИ

Польшаның хоорайлары дүрген өзүп турар. Ол болза улус ажыл-агыйының, ылаңгыя үлетпүрнүң дүрген хөгжүлдезинден дыка хамаарылгалыг болган. Амгы үеде чурттуң 30 миллион кижи санныг чурттакчыларының 48 хуузу хоорай чурттакчылары болуп турар.

1950 чылда польша хоорайларга чурттуң чурттакчы чонунуң 39 хуузу, а 1921 чылда—24,6 хуузу чурттап турган. Ам Польшаның 22 хоорайлары чүс-чүс муң чурттакчыларлыг. Варшаваның чурттакчылары 1 миллион 100 муң кижи бооп турар.

ЧАА ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА 160.000 СТУДЕНТИЛЕР

Чаа өөредилге чылында польша өөредилге черлеринге 160.000 чыгыы кижи өөренип кирген. Ооң иштинде 60.000 кижи заочно өөренир. Бирги курсчуларның саны 35.000 кижи четкен. Дээди өөредилге черлеринде студентилерниң саны эрткен чылдагызындан 2000 кижиге өскен. Техниктиг дээди өөредилге черлеринде эн-не хөй (50.000 чыгыы) студентилер бар. Университеттерде —34.000, медицинаның дээди өөредилге черлеринде — 23.000, көдээ ажыл-агыйның дээди өөредилге черлеринде — 12.000, башкы институттарында — 9000 студентилер санаттынып турар.

Варшавада — чурттуң эң улуг академиктиг төвүнде 40.000 кижи өөредилге черлеринче кирген.

СЭКП-НИҢ XXII СЪЕЗДИЗИНГЕ АЛДАР КЫЛДЫР

Вьетнамның Демократтыг Республиказының үлетпүр бүдүрүлгелери болгаш кооперативтери Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXII съездизин чедиишкинниг уткуур дээш чарышты калбарткан. Ханойнуң механиктиг заводу, хоорайның электри станциязы, Ханойнуң формацевт фабриказы болгаш өске-даа хөй-хөй бүдүрүлгелер бо күш-ажылчы ээлчегге киргеш, бүдүрүлге планнарын күүседириниң, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң, продукцияның шынарын экижидериниң талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турарлар.

МООЛДУҢ ТӨВҮ — ҮЛЕТПҮР ХООРАЙЫ

Моол Арат Республиканың төвү—Улан-Батор — ол болза амгы үениң хоорайы, чурттуң бүгү чурттакчы чонунуң 20 хире хуузу чурттап турар үлетпүрнүң болгаш культураның төвү хоорай болуп турар. Улан-Баторнуң бүдүрүлге черлери республиканың ниити үлетпүр продукциязының 50 хуузун бүдүрүп үндүрүп турар.

Хоорайның үлетпүр объектилериниң аразында чылда 70 миллион төгерикке продукция үндүрүп турар үлетпүр комбинады, 1,1 миллион метр пөстү берип турар пөс фабриказы, 1,2 миллион эш идиктерни кылып үндүрүп турар идик фабриказы болгаш өске-даа бүдүрүлге черлери бар.

КУРГАГ ЧЕРЛЕРГЕ СУГ

Венгр специалистер барыын талакы Кол суггарылга каналының дерилгезиниң төлевилелин ажылдап кылырын эгелээн. Ол болза күчүлүг суггарылга системазының тудуунуң ийиги ээлчээ. Ооң сорулгазы — сугдан качыгдаан Хортобадь ховузун үнүш-дүжүткүр чер кылдыр хуулдурары болуп турар. Суггарылга системазының бирги ээлчээ — барыын талакы Кол канал венгр бешки чылдың баштайгы чылдарында дериттинген. Ол бодунуң эгезин Тисса хемден (Титалёк суурнуң чоогундан) ап турар болгаш соңгу чүктен мурнуу чүкче — Хортобадь ховулап 98 километр чаптылып чыдар.

Төлевилекчилерниң планын ёзугаар алырга, барыын талакы Кол канал Хортобадь ховузундан бурунгаар ам-даа 72 километр ырак черниң шөлүн суггарар. Каналдың тудуу доозулган соонда, 100.000 хольд (бир хольд 0,57 гектарга деңнежир) кургаг черни суггат-биле хандырар.

СОЦИАЛИСТИГ ЁЗУ-БИЛЕ АЖЫЛДААР

Праганың машина тудуунуң заводтарында 17 муң кижини хаара туткан 1500 коллективтер социалистиг күш-ажылдың бригадалары деп хүндүлүг ат дээш чарышты калбарткан. Чамдык коллективтер социалистиг күш-ажылдың цехтери деп ат дээш чаржып турар. Элээн хөй заводтарның коллективтери бо шимчээшкинге эки түңнелдерни чедип алган.

Ол шимчээшкинниң кол сорулгаларының бирээзи — күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери болуп турар. Ол хүндүлүг атты чедип алыр дээш чаржып турар коллективтер чаа техниканы шиңгээдир дээш демиселди баштап турар. Олар ынчангаш инженер-техниктиг ажылдакчылар-биле быжыг харылзааны тургускан. Мергежилди бедидери, чаа-чаа профессияны чедип алыры — ол шимчээшкинниң киржикчилериниң чугула сорулгаларының бирээзи. Чамдык бүдүрүлге черлеринде ам ийи-үш профессияны чедип алганнар хөй бооп турар.

СОВЕТ УЛУСКА БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИНИ

БЕРЛИН. (СЭТА). Бүгү совет улуска ГДР-ниң ажылчы чоннарының чедирген изиг байырын илередип турар, СЭКП ТК-ның Президиумунуң ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Дээди Совединиң Президиумунуң адынга чоруткан байырлыг бижикти ГДР-ниң тургустунган хүнүнден бээр 12 чыл болганынга таварыштыр кылган байырлыг хуралга октябрь 6-да хүлээп алган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязын болдурган совет улус немец улуска социализмче, чырыткылыг келир үеже орукту ажыткан деп байыр чедирген бижикте демдеглеп турар. Герман Демократтыг Республиканың чону Германия-биле тайбыңның керээзин чарар болгаш аңаа үндезилээш Барыын Берлинде байдалды чогумчалыг болдурар дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип албышаан, Маркс—Энгельс — Ленинниң бүгүнү тиилеп турар тугунуң адаа-биле, тайбыңның болгаш депшилгениң оруу-биле быжыг чоруурунга бүрүн шиитпирлиг деп ол бижикте чугаалап турар.

КНО-НУҢ КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНДА

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспондентизи В. Богачевтуң дамчыдып турары болза:

КНО-нуң Кол Ассамблеязының октябрь 5-те болган хүндүскү пленарлыг хуралынга политиктиг ниити чугаалажылга үргүлчүлээн. Бир дугаарында санал берген Таиландының даштыкы херектер министри Танат Коман «делегейде тайбыңның» тускай комитедин КНО-нуң хемчээлин ёзугаар тургузарын, ол комитет 5 доктаамал кежигүннерден азы Азиянын, Африканың, Европаның болгаш Американың 5 болгаш оон хөй төлээлекчилеринден тургустунар болза чогуур ийик деп саналдаан. Коман, оон илередип чугаалааны-биле алырга, бодунун ажылында хөй «моондактарга» таваржып турары КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелин ол комитет солуур ужурлуг деп чүвени илереткен.

«Берлин кризизинге» доктаагаш, Коман ол айтырыгны шиитпирлээринге Каттышкан Нациялар Организациязының киришпейн турарынга хараадаашкынын илергейлээн.

Ооң дараазында Болгарияның даштыкы херектер министри Карло Луканов делгерецгей санал берген.

Болгар төлээлериниң баштыңы бодунуң саналынга Германия-биле тайбың керээзин чарар болгаш Барыын Берлинде тургустунган таарымча чок байдалды таарыштыр шиитпирлээр дугайында айтырыгга тодаргай доктаап чугаалаан. Ам бо үеде барыын-герман милитаристер болгаш өжээнзиректер, АКШ-тың болгаш ооң НАТО талазы-биле эвилелчилериниң идепкейлиг деткимчези-биле, боттарының бүгү-ле материалдыг курлавырларын делегейниң үшкү дайынының белеткелинче мобилизастаан дээрзин ол айыткан. ГФР-ни эңдере чепсеглээн соонда «Чөөн Европага чаа ёзу-чурумну белеткээр» болгаш «Москваны герман боо-чепсектиң боолаар шөлү кылдыр база катап тургузарын» аазаан Барыын Германияның удуртукчуларының өнчүк-чөңгээлиг милитарисчи медеглелдериниң дугайын Ассамблеяның төлээлеринге Болгарияның даштыкы херектер министри сагындырган.

Бөгүн делегей амыдыралында ийи герман күрүнелер-биле тайбың керээзин чарар дугайында айтырыгдан артык ындыг эң-не өйү келген айтырыг чок. ГФР-де бажын ковайтып келген агрессчи герман милитаризмге болгаш өжээнзирек чорукка ойтур шавыышкынны өйшаанда бээр дугайында айтырыг хүннүң чугула айтырыы болуп турар деп Болгарияның чазаа санап турар дээрзин ол чугаалаан.

Чепсеглениишкинни дүжүрер дугайында Кол Ассамблеяга Каттышкан Штаттарның киирген планынга доктаагаш, Лукановтуң демдеглээни болза чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле чугаалажыышкыннарга дугуруштунган принциптерниң дугайында ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың кады кылган медеглели-биле деңнээрге, ол план херек кырында бир базым аткаарлап турар-дыр. Бодунуң сөөлгү планынга Каттышкан Штаттар чепсеглениишкинни дүжүрерин контрольдаар эвес, а чепсеглениишкинге контрольдун эрги бодалын барымдаалап турар деп ол демдеглээн.

Чепсеглениишкинни дүжүрер дугайында ССРЭ-ниң төлээлериниң КНО-нуң бо сессиязынга киирген саналын Болгарияның даштыкы херектер министри изии-биле деткээн.

Балканны болгаш Адриатиканың районун атомнуг чепсектен хостуг зона болдурар дээш саналды Луканов база катап киирген. Болгарияның кызыгаарының мырыңай чоогунга НАТО-нуң чепсектиг күштериниң чоокта чаа үүлгеткен өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиглерин ол шыңгыы буруу шапкан.

Кыдат Улус Республиканың Каттышкан Нациялар Организациязында дүрүм ёзугаар эргелерин доп-дораан катап тургузарын Болгарияның төлээлекчизи негээн.

Империалистиг күрүнелерниң, оларның колонияларының «чечектелиишкини» дээр чүвениң дугайында арын-нүүр чок медеглелдерин тодаргай чижектерни Болгарияның даштыкы херектер министри көргүзүп тургаш, сойгалаан.

Ооң дараазында Сомали Республиканың даштыкы херектер министри Иссага сөс берген. Даштыкы девискээрлерде шериг баазаларының туруп турары делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң кол үнер дөстериниң бирээзи болуп турар деп ол демдеглээн. Ооң сагындырганы болза колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында Декларацияны хүлээп алган турзажок, ылаңгыя Африкада миллион-миллион кижилер каш санныг өске кижилерниң дарлалының адаанда мурнуку хевээр турбушаан.

Кыдат Улус Республиканың төлээлекчизиниң ол организацияда чок турарының түңнелинде, КНО-да тургустунган таарымча чок байдалче төлээлериниң кичээнгейн Сомалиниң даштыкы херектер министри угландырган.

Дамчыдып берген

ССРЭ-ниң Күрүне архивтеринде кадагалаттынып турар польша архив материалдарын Польша Улус Республикага чоокта чаа дамчыдып берген. Дамчыдып берген материалдар Польшаның төөгүзүнүң улуг үезин хаара тудуп турар болгаш эртем талазы-биле дыка үнелиг.

Дамчыдып бериишкин дугайында актыга: совет таладан—ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Н. П. Фирюбин болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында кол архив эргелелиниң начальнигиниң хүлээлгезин күүседип турар Л. И. Яковлев, польша таладан—ПУР-нуң ССРЭ-де онза болгаш бүрүн эргелиг элчини Б. Яшук болгаш ПУР-нуң күрүне архивтериниң кол директору Г. Альтман олар ат салган.

Бүзүреп турар

ЛОНДОН. (СЭТА). Буржуаз парлалганың болгаш радионуң нүгүлдүг суртаал салыышкыны турзажок, англичаннарның хөй нуруузу совет улус тайбыңны күзеп турар дээрзинге быжыы-биле бүзүреп турар.

«Дейли телеграф» солун хөй-ниитиниң санал-оналын алган. Санал-оналын бергеннерниң 86 хуузу совет улус тайбыңны күзеп турар деп бодалды барымдаалап турарын көргүскен.

Насерниң медеглелинге холбаштыр

НЬЮ-ЙОРК, (СЭТА). Ассошиэйтед Пресс агентилелдиң корреспондентизиниң Дамаскиден дамчыдын турары-биле алырга, боттарының чуртунуң хамаарышпас чоруун КАР-ның президентизи Насер херек кырында хүлээп көргенинге Сирияның чаа удуртукчулары байыр чедирип турарлар.

Ол-ла корреспондентиниң дыңнатканы-биле алырга, Сирияны Каттышкан Нациялар Организациязынга азы араб чурттар Лигазынга хүлээп алырынга шаптыктавас мен дээн президент Насерниң медеглелин радио-биле дамчытканын дыңнааш, премер-министр Мамун Кузбери мынча деп медеглээн: «Президент Насерниң шынныг байдалды билип турарынга бистер өөрүп тур бис. Хосталганың болгаш хоойлулуг чоруктуң үндезининге чаа найыралдыг харылзааларны тургузары-биле найыралдын холун олче болгаш египет улусче сунуп тур бис».

Мамун Кузбери мынча деп база медеглээн: «Маңаа президент Насерниң идип үндүрген бүгү-ле негелделери хүлээп алдынган болгаш билдинген».

Насер Каирге чүве чугаалап турар үеде, Дамаскиниң радиозу Сирия биле Египеттиң аразынга найыралдыг харылзааларны тургузарынче болгаш пропагандачы дайынны соксадырынче кыйгырып турган деп АП-тың корреспондентизи немеп каан.

А. А. Громыконуң Дж. Кеннеди биле ужурашканы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Октябрь 6-да тус чернии-биле 17 шак (Москваны-биле октябрь 7-де 01.00 шак) турда ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко биле АКШ-тың президентизи Дж. Кеннеди Ак бажынга ужурашкан. Ужуражыышкын үезинде АКШ-тың күрүне секретары Д. Раск, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң оралакчызы В. С. Семенов олурушкан.

А. А. Громыко биле Дж. Кеннединиң ужуражыышкыны ийи шак 15 минутада үргүлчүлээн.

Билдингенин ёзугаар алырга, ужуражыышкын үезинде герман тайбың керээзин чарар дугайында айтырыгны, а ол ышкаш совет-америк харылзааларның өске-даа чамдык чугула айтырыгларын чугаалажып көрген.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко АКШ-тың президентизи Дж. Кеннеди-биле ужурашкан соонда октябрь 6-да кежээ Нью-Йоркче чорупкан.

Америк радиостанция

БОНН. ДПА агентилелдиң дыңнадып турары болза: Барыын Берлинде турар Риас дээр америк радиостанцияның дамчыдыкчыларының күжүн улгаттырып, ооң хопчу чулчуруушкуннарын идепкейжидер дээш АКШ-тың чазаа 300.000 долларны немештир үндүрүп берген. Ол радиостанция болза ГДР-ге болгаш социалистиг өске-даа чурттарга удур хоозун, хоп-мегечи чулчуруушкуннарны кылып, хоралакчы чүүлдерни үүлгедип турары билдингир.

Допчу медээлер

* Грецияның «Авги» дээр солунунуң бижип турары болза, 1956 чылдан 1960 чылга чедир ажыл дилеп 314 муң кижи Грециядан даштыкы чурттарже чоруткан. Чуртта ажыл чоктарның армиязы өзүп турар ужурунда Грециядан дашкаар үнүп чоруп турарларның саны соксаал чокка көвүдеп турар. Ам бо үеде Грецияда ажыл чоктарның саны 250 муң кижи болуп турар.

• • •

Октябрь 5-те француз хоорай Мартигтиң чоогунга Буш-Дю-Рон департаментиде улуг өрт болган. 5 муң кубометр кирер ишкир нефть шыгжаар чер өрттенген. Өрттүң чалбыраажы бежен метр бедип үнген турган. Чамдык хоорайларның өрт өжүрер кезектерин өртке удур демиселче октаан.

(СЭТА).

Герман Демократтыг Республиканың девискээриниң кыры-биле эрткен агаар коридорун ГДР-ге болгаш социалистиг өске-даа чурттарга удур хөделип турар адаан-өжээнзиректерни, милитаристерни, шпионнарны, үрегдекчилерни ГФР-ден Барыын Берлинче октаарынга ажыглап турар.

Чурук С. Чистяковтуу.

ТЫВА БАЙЫРЛАП ТУР

К. Тодоо шүүлген

Митинг соонда, Совет Эвилелиниң составынга Тываның эки-тура-биле киргениниң 17 чыл оюнун болгаш Тываның национал-хосталгалыг революциязының 40 чыл болган байырлалынга тураскааткан национал хүреш болган. Ук хүрешти «Шын» солуннуң шаңналы» деп ат-биле чоруткан.

Национал хүрешке районнарның болгаш Кызыл хоорайның 32 шилиндек мөгелери киришкен. Оларның аразында мурнунда областың каш дакпыр чемпиону чораан Семис-оол, 1960 чылда область маргылдаазының тиилекчизи Сүүр-оол, чиик деңзи талазы-биле 1961 чылда область чемпиону болгаш национал спорт талазы-биле Улан-Удэге болган маргылдаага «1961 чылда национал спорт талазы-биле областар аразының чемпиону» деп атты алган Тодоо база бар.

Шилиндек мөгелерниң девиирин, эрес-кашпагай хүрежин чыылган чон кончуг магадап көрген. Ылаңгыя Чөөн-Хемчик районнуң аныяк мөгези Куулар Тодоонуң аваангыр кашпагайы, янзы-бүрү аргалыы, удурланыкчызының шимчээшкинин ажыглаары, саадал чок хүрежири онза болган. Ооң тиилээн мөгелериниң аразында Чөөн-Хемчик районнуң «Сүт-Хөл» совхозунуң хоочун мөгелери Сүүр-оол биле Семис-оол база бар. Ынчангаш бо хүрешке Тодоо шүглүп үнген. Спорттуң «Динамо» ниитилелиниң мөгези Михаил Таржаа ужүүрлешкен. Ол бо хүрешке бодунуң таварышкан мөгелерин база саат чок каап турган. Үш болгаш дөрт дугаар черлерни Чөөн-Хемчик районнуң мөгелери Сарыглар Семис-оол, Моңгуш Доруг-оол олар үлешкеннер.

Чурукта: тиилекчи мөге К. Тодоонуң шаңнал ап турары.

Спорттуң «Спартак» (Кызыл) ниитилелиниң мөгези К. Шулуунун кашпагай, аваангыр хүрешкени, Т. Мартый-оолдуң (Динамо) теппишаан чая тудуп хүрежири көрүкчүлерге солун болганын демдеглээри чугула.

Шүүлген, ужүүрлешкен болгаш үш-дөрт дугаар черлерни үлешкен мөгелерге спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының республика чөвүлелиниң мактал бижиктерин тывыспышаан, «Шын» солуннуң шаңналы—өртектиг чүүлдер-биле шаңнааан.

Тыва автономнуг областы Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республика кылдыр эде тургусканы-биле холбашкан бо хүрешке тиилекчи болган К. Тодоога «Тыва АССР-ниң бирги чемпиону» деп атты тывыскан.

КЫЗЫЛ—АБАКАН

Кызылдың болгаш Абаканның спортчуларының аразында эш-хуу ужуражыышкыннарны эрттирери бисте чаңчыл апарган. Тыва АССР-ниң байырлалын таварыштыр Абаканның механика заводунуң бут бөмбүкчүлери Кызылга аалдап чорааннар.

Абаканчыларның болгаш Кызылдың «Динамо» командазының бут бөмбүкчүлериниң эш-хуу ужуражыышкынын көөр дээн кызылчылар «Совет Тываның 5 чылы» стадионнуң олуттарын долдур эзлепкен. Абаканның төлээлекчилеринге дириг чечектерни тудускан соонда, (адаанда чурукта) республика категориязының судьязы А. Лутанинниң медээзи-биле оюн эгелээн.

Баштайгы минуталарда кайы-даа командаларның ойнакчылары ботботтарының кошкак черлерин билип алыр дээнзиг, оожум темп-биле хайгааралды чорудуп, ойнап турлар. Динамочуларның ойнап турар байдалын көөрге РСФСР-ниң кубогу дээш Красноярск крайның төлээлекчилери-биле ойнап турганындан ылап-ла кошкак. Оюннуң бирги чартыы сөөлзүреп келгенде абаканчылар динамочуларның камгалакчыларын чаза таварып эрткеш, санны ажыткан.

Ийиги 45 минута. Дыка күштүг хат «Динамо» командазының хаалгазынче углуг хадааш туруп берген. Хаттың дузазы-биле абаканчыларның тиилелгези чайлаш чок апарган деп хөй-ле көрүкчүлер бадыткап турганнар. Ындыг чүве кайда боор, динамочуларны күштүг хат чалгынналдырыпкан ышкаш апарган. Олар мячикти дамчытчырынга, чүгүреринге боттарының удурланыкчыларындан ыракта ажып турганнар. Күштүг атаканы кылгаш, кызылчылар санны деңнештирип алган. Оон эгелээш бүгү инициативаны холга динамочулар алган болгаш удатпаанда база бирээни кииргеннер.

Оюннуң төнчүзүнге чедир 4 минута артканда сан 2:1 болуп артпышаан. Кызылчыларның тиилелгези чайлаш чок апарган. 90-гы минутада абаканчылар стадионнуң довураан сө шаап турган күштүг хаттың дузазы-биле санны деңнештиргеннер. Найыралдыг кожаларның—Тыва АССР-ниң болгаш Хакас автономнуг областың бут бөмбүкчүлериниң эш-хуу ужуражыышкыны 2:2 санга хайым болуп доозулган.

ЧА АДАРЫНГА

«Совет Тываның беш чылы» стадионга «Тываның аныяктары» солуннуң шаңналы дээш ча адарының маргылдаазы 12 шакта эгелээн. Аңаа спорттуң «Спартак», «Динамо», «Буревестник» эки-тура ниитилелдериниң эң шыырак адыгжылары киришкен.

Баштай дөрт кижи 30 метр черге ча адып эгелээн. Эр улустан Мананников, оолдардан Николай Бушуев (кайызы-даа «Спартак») аскан караны часпас адар талазы-биле өскелерден онзаланып, көрүкчүлерниң сонуургалын хайныктырган. Мананников 36 адыгдан 200 санны адып, бирги черни эзлээн болгаш үшкү спортчу разрядтың нормазын күүсеткен. Н. Бушуев 20 метрден 220 санны аткан болгаш оолдарның бирги спортчу разрядын ажыр күүсеткеш, тиилекчи болуп үнген.

147 санны аткаш, А. Хуурак («Спартак») ийиги, В. Косарев «Динамо») үшкү черни эзлээннер. Оолдардан Николай Бушуевтиң дуңмазы Виктор 147 санны аткаш ийиги черни эзлээн.

Бирги үш черни эзлээн ча адыкчыларын спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының хоорай чөвүлелиниң мактал бижиктери-биле болгаш «Тываның аныяктары» солун редакциязының өртектиг чүүлдери-биле шаңнаан.

„БАЗА КАТАП СЫЛДЫСТАРЖЕ"

Герман Титовтуң ужудуушкунунуң дугайында чаа кино

МОСКВА. (СЭТА). Октябрь 4-те—Черниң кылымал совет спутнигиниң дөрт чыл болган оюнда — «Восток-2» деп корабль-спутникке Герман Титовтуң төөгүлүг ужудуушкунунуң дугайында «База катап сылдыстарже» деп кино-чурукту Кинонуң төп бажыңынга москвачыларга бир-ле дугаарында көргүскен.

«База катап сылдыстарже» деп кино-чурукту тургузарын Герман Титовтуң ужудуушкунунуң соонда дораан эгелээн. «Восток-2» деп корабльге ужудуушкунну эртем талазы-биле белеткеп турганын операторлар тыртырып алган, ужудуушкуннуң троекториязын электроннуг машиналар канчаар санап тып турганын, хайгааараашкынның Чер кырында пунктулары канчаар белеткенип турганын көргүскен.

Герман Титов дыка хөй хүннерниң дургузунда доктаамал кино хайгааралынга турган. Космонавтының ужудуушкунга нарын белеткелиниң таварылгалары экранга көстүп эртер. Операторлар салып үндүрүп турганының үезин-даа тыртырып алганнар... «Восток-2» октаргай делгеминче кылыйтып үнүптер. Корабль-спутниктин Черни 17 катап долганып турганының үезинде тыртырган, сагыш-сеткилди хайныктырып келир кадрлар көрүкчүлерге көстүп эртип турар. Совет космонавтының маажым, эрес-дидим арны бүгү үениң дургузунда экранга көстүп эртип турар.

Кино-чурук болза кээп хонган черинге Герман Титовту уткуп алганы-биле, аңаа алдар болдурган Кызыл шөлге байырлал-биле доостур.

«База катап сылдыстарже» деп кино удавас калбак көргүзүүшкүнче үнер.

Дүжүт байырлалы

Школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглап, көдээ ажыл-агый, бүдүрүлге-биле холбаштырар сорулганы боттандырар ажылды Чадаана суму 8 чыл школазында багай эвес организастаан. Эрткен өөредилге чылы доостуру билек-ле июньдан октябрьга чедир 5—8 класстарның өөреникчилери «Искра» колхозтуң бригадаларынга бүдүрүлге практиказын эрттирип, 4—5 класстарның өөреникчилери школаның дуржулга шөлүнге ажылдап чайлааннар. Оларның ниити ажыл-чорудулгаларын школада пионер вожатыйы М. Дүктүг-оол удуртуп чайлаан.

Чигир свёклазын 8 га, кукурузаны 25 га черге тарааш ажааганнар. Ортумаа-биле олар күскү дүжүт ажаап алыышкынының үезинде багай эвес түңнелдерни чедип алганнар. Гектар бүрүзүнден-не 150 центнер чигир свёклазын, кукурузаны бир гектардан ортумаа-биле 600 ажыг ногаан массаны ап, ниитизи-биле 1200 тонна свёкланы, 16.750 тонна кукурузаның ногаан массазын алганнар.

Чоокта чаа школаның башкылар коллективиниң ниити хуралының шиитпирин ёзугаар колхоз баштаар чери-биле кады бүдүрүлге бригадазынга ажылдап чайлаан өөреникчилерниң киржилгези-биле «Дүжүт байырлалы» деп солун кежээни эрттиргеннер.

Бүдүрүлге бригадазының чайгы ажыл-чорудулгазының түңнелиниң дугайында ук бригаданың удуртукчузу эш Дүктүг-оол кыска илеткел кылган.

Бүдүрүлге бригадазынеа шупту 54 өөреникчилер киришкеннер. Оларның иштинден өөреникчилер 9-ку классчылар Х. Бак-кыс, И. Кызыл-оол, М. Таня болгаш 8-ки классчылар Доруг-оол, Маадыр-оол, А. Виктор, Алдын-кыс болгаш оон-даа өскелер тергиин эки ажылдап, боттарынга көдээ ажыл-агыйның дуржулгаларын практика кырынга алганнар. Ол кежээге өртектиг чүүлдер — фотоаппарат, платье, пөс материалдары-биле 20 ажыг өөреникчилер шаңнатканнар.

Ол ышкаш школа чанының дуржулга участогунга тараан дыня, капуста, картофель, кукуруза база-ла бедик дүжүткүр болган. Аңаа ажылдап чайлааннардан Марта, Даңзылаар, Коля, Таня болгаш өскелер-даа база эки ажылдап, өртектиг чүүлдер-биле шаңнатканнар.

«Дүжүт байырлалы» деп кежээге 8-ки классчылар солун концерт көргүскеннер.

Х. ДӨЛЭЭ.
Чөөн-Хемчик район.

Бөгүн „ТУВИНСКАЯ ПРАВДАДА"

«Тыва—Автономнуг Совет Социалистиг Республика» дээн ниити ат-биле Тыва автономнуг областы Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республика кылдыр эде тургускан дугайында материалдарны парлаан.

Ийиги арында А. Азизянның **«Коммунизм болгаш эртем»** деп чүүлүн парлап турар. Шагаан-Арыг АТК-зының кышка белеткелиниң дугайында И. Терешкинниң болгаш В. Филипповтуң корреспонденциязы кирген. Оон ыңай **«Культура албан черлериниң көрүлдезин Бай-Тайга уткан»** деп ат-биле С. Хертектиң чүүлүн парлаан.

Үшкү арында делегей байдалының допчулалы болгаш даштыкы информациялар.

Дөртку арын Л. Шанинниң сөзүнге С. Туликовтуң чогаатканы **«Амыдырал, экии»** деп ыр-биле ажыттынып турар. Спорт талазы-биле медээлер кирген. **«Бистиң календарывыс»** деп ат-биле Арктиканың шинчээчизи Ф. Нансенниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болганының дугайында допчу чүүл парлаттыынган.

Республикага АГААР-БОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн республикага булуттагылап каап турар, чаашкын чок хүн болур. Хат кошкактан өй-тавынга чедир. Агаарның температуразы: республикага —2—7, а Кызылга—2—4 градус чылыг.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): **«Кызыл парустар»** 11.30, 1.30, 3.30, 5.30,7.30, 9.30 шактарда: (биче залга): **«Он ийиги дүне»** 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Рыжик»** 11.15, 1.15, 3.15 шактарда, **«Любушка»** (делгем экранныг) 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **«Чаа Гулливер»** 2.30 шакта, **«Идиот»** 4.30, 6.30 шактарда. **«Өскениң төлү»** 8.30 шакта.

«ВОСТОК»: **«Берге үеде»** 3.15, 5.15, 7.15 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнун 24-63, редакторнун оралакчызынын 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарьның болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, көдээ ажыл-агый килдизиниң 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт килдизиниң 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларнын 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—01110. Чагыг № 1961. Культура эргелелиниң типографиязы